

PRIKAZI

Rajko Klikovac:

Duvan i duvanska privreda u Crnoj Gori, "Unireks" DD, Nikšić, 1994.

Monografska studija Rajka Klikovca, dipl. inženjera poljoprivrede, pod naslovom "Duvan i duvanska privreda u Crnoj Gori", nastala je kao rezultat autorovog dugogodišnjeg i napornog rada. On je nastojao da problematiku kojom se bavi obradi kako u njenoj historijskoj dimenziji, tako i sa agronomskog, ekonomsko-socijalnog i ukupnog privrednog gledišta, i to od prvih početaka gajenja duvana u Crnoj Gori, pa do savremenog perioda.

Svoju studiju R. Klikovac prezentirao je u dva glavna dijela:

1. Gajenje i prerada duvana u Crnoj Gori (sa osnovnim poglavljima: Istorijat duvana, Uvođenje i gajenje duvana u Crnoj Gori do 1918, Proizvodnja duvana u Crnoj Gori u periodu 1918-1944, Proizvodnja i prerada duvana u poslijeratnom periodu (1945-1988) i

2. Uslovi i mogućnosti razvoja duvanske privrede u Crnoj Gori (sa poglavljima: Agroekološki uslovi proizvodnje duvana, Ekonomija duvana i mjere ekonomske politike za razvoj duvanske privrede, Komparativne prednosti i mogućnosti daljeg razvoja duvanske privrede Crne Gore).

Prvi dio monografije daje hronološki prikaz i analizu proizvodnje i prometa duvana u odgovarajućim historijskim periodima, počev od prvih začetaka u samostalnoj Crnoj Gori, pa donedavno. Takav pristup omogućio je da se problem proizvodnje duvana, duvanske industrije i ukupne duvanske privrede prati u evolucionom kontinuitetu, uz naglasak istorijskih događaja koji su bitno uticali na razlike u pojedinim periodima.

U drugom dijelu, u poglavlju o agroekološkim uslovima za gajenje duvana, obrađeni su zemljište i njegove osobine po proizvodnim područjima, klima, bolesti duvana, savremene agrotehničke mjere, uvođenje novih sorata itd., sve sa gledišta osavremenjavanja proizvodnje i tehnologije. Ekonomika duvanske proizvodnje, posebno sa stanovišta produktivnosti, mjere ekonomske politike, naročito fiskalne i otkupnih cijena duvana, učešće duvanske privrede u privredi Crne Gore, podrobno su razmatrani. Najzad, iznijeti su uslovi i mogućnosti daljeg razvoja duvanske privrede sa predlogom mjera koje u tom cilju treba preduzeti, kako onih u domenu proizvodnje i prerade duvana, tako i mjera ekonomske politike, posebno fiskalne i kreditne.

Monografija "Duvan i duvanska privreda u Crnoj Gori" predstavlja značajno djelo o jednoj privrednoj grani sa dosta dugom tradicijom o kojoj nije bilo odgovarajućih publikacija. Time je popunjena jedna naučna i stručna praznina, što je značajno ne samo za Crnu Goru. Autor je nastojao da razjasni sve relevantne okolnosti od uticaja na gajenje i preradu duvana, čime je dobijena široka slika onoga što se zbivalo u razvoju duvanske privrede Crne Gore u relativno dugom periodu.

Autor je izlaganja propratio i dokumentovao velikim brojem tabela, grafikona i fotografija.

Monografija R. Klikovca predstavlja, dakle, cjelovitu studiju o jednoj privrednoj grani, specifičnoj po mnogim svojim crtama. On je ne samo uspio da je predstavi u njenom evolutivnom toku nego da odredi i njen budući razvoj, što je nesumnjivo zahtijevalo savršeno poznavanje svih elemenata razmatrane problematike.

Uza sve komplimente koje zaslužuje djelo R. Klikovca treba napomenuti da je metodološki postupak u izlaganju materije, posebno hronološki, imao za posledicu izvjesna ponavljanja podataka i argumenata navođenih raznim povodima, naročito pri razmatranju odgovarajućih problema u različitim periodima. To donekle remeti, inače lak i pristupačan, način izlaganja, kojemu bi doprinijelo i nešto brižljivije lektorisanje teksta.

Knjiga R. Klikovca predstavlja rezultat njegovog dugogodišnjeg radnog i stvaralačkog iskustva; ona će služiti kao polazna osnova onima koji se budu bavili izučavanjem duvana i duvanske privrede, kao i onima koji budu u praksi primjenjivali mjere unapređivanja ove osobene privredne oblasti.

M. Mijušković
Poljoprivredni institut
Podgorica